

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALAND

Naturvårds- och fiskeenheten
Jeanette Samuelsson

BESLUT
2002-07-05

Diarienummer
511-62721-2001

Sid 1(9)

Naturreservatet Torpanäset i Tranemo kommun

Beslut om naturreservat enligt 7 kap 4 § miljöbalken

Innehåll

Beslut
Syfte
Föreskrifter
Uppgifter över området
Beskrivning av området
Planeringsbakgrund
Behov av och motiv för skydd
Ärendets beredning
Upplysningar

Bilagor

Bilaga 1. Beslutslista
Bilaga 2. Översiktskarta
Bilaga 3. Skötselplan med karta
Bilaga 4. Kulturhistoriskt kartöverlägg
Bilaga 5. Sändlista
Bilaga 6. Hur man överklagar
Bilaga 7. Sammanställning över inkomna yttranden (bifogas ej vid utskick)

Beslut

Länsstyrelsen beslutar att det område, som på bilagda karta (bilaga 1) avgränsats med den streckade begränsningslinjen (som utmed vattnet följer lantmäteriets linje för fastighet-strand), av skäl som anges nedan skyddas som naturreservat med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808).

Naturreservatets namn skall vara Torpanäsets naturreservat.

Med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd (1998:1252), fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan (bilaga 3). Fastställelsen inkluderar inte den ekonomiska utredningen. Skötselplanens övergripande målsättningar och riktlinjer skall gälla utan begränsning i tiden.

Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara ett värdefullt kulturlandskap med ädellövskogar och hagmarks-miljöer.
- vårda och restaurera ekhagsmiljöer för att skapa gynnsamma förhållanden för rödlistade arter, speciellt läderbagge och andra vedlevande skalbaggar, att överleva i livskraftiga bestånd.
- säkerställa området för natur- och kulturmiljöstudier samt friluftsliv.
- följa upp åtaganden som följer av medlemskapet i den europeiska unionen. Naturreservatet har godkänts av regeringen att ingå i det europeiska nätverket av skyddade områden, Natura 2000.

Syftet skall tryggas genom att:

- områdets lövskogar skyddas från åtgärder i form av rationellt skogsbruk.
- avverkningar och röjningar utförs i kombination med betesdrift i syfte att skapa och restaurera solöppna hagmarker med grova solitära ekar och andra lövträd.
- riktade beståndsvårdande röjningar och gallringar utförs i syfte att gynna föryngringen av ädellövträd och förhindra granföryngring.
- kulturhistoriska lämningar bevaras och vårdas.
- allmänhetens behov av information och anordningar för bibehållen tillgänglighet tillgodoses inom vissa delar.

Föreskrifter för reservatet

För att uppnå syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap 5 - 6 och 30 §§ miljöbalken samt 3 och 21 §§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken att nedan angivna föreskrifter skall gälla. Vård och förvaltning skall bedrivas i enlighet med upprättad skötselplan, bilaga 3.

A. Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att använda mark- och vattenområden.

Det är inte tillåtet att:

1. bedriva täkt av berg, sten, grus, sand, lera, matjord, torv eller andra material kommersiellt eller för husbehov;
2. anordna annat än tillfälliga upplag för jord- och skogsbrukets behov;
3. anlägga väg eller parkeringsplats;
4. uppföra mast, antenn eller liknande fast anordning;
5. tillföra kemiskt bekämpningsmedel, konstgödsel eller pH-reglerande medel på annat än åkermark;
6. slutavverka lövskog, gallra, så eller plantera skog, upparbeta vindfälle eller torraka samt utföra annan skogsvårdande åtgärd;
7. framföra motordrivna fordon så att markskador uppkommer;
8. plantera in för trakten främmande växt- eller djurart.

Vidare är det förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd

9. dra fram mark- eller luftledning;
10. schakta, gräva, tippa eller fylla ut;
11. uppföra byggnad.

Föreskriften A2, A3, A4, A6, A7 och A10 gäller ej i fråga om åtgärder som sker i enlighet med skötselplanen.

Föreskrifterna A2, A8 och A10 gäller ej för tomtplatserna i skötselområde 4 och 6.

Normalt underhåll av befintliga vägar inom området får utföras utan hinder av föreskriften A10.

Träd och grenar som utgör en säkerhetsrisk för väg, byggnader, tomter eller liknande får avlägsnas utan hinder av föreskrift A6. Samråd skall ske med Länsstyrelsen innan åtgärd vidtas. Akuta åtgärder får dock utföras utan föregående samråd.

Föreskriften A4 gäller ej normal TV-antenn eller liknande inom skötselområde 4 och 6.

Normalt underhåll av luftledningar får ske utan hinder av ovanstående föreskrifter. Markskador skall så långt som möjligt undvikas.

Ovanstående föreskrifter skall efter erforderliga dispenser från Länsstyrelsen ej utgöra hinder för verksamhet eller anläggning som behövs för totalförsvaret.

B. Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken om skyldighet för ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla visst intrång inom området.

Naturvårdsförvaltaren har rätt att:

1. sätta upp och underhålla anläggningar och anordningar för allmänhetens friluftsliv, såsom informationstavlor, p-platser och stigar enligt skötselplanen;
2. utmärka och upplysa om naturreservatet;
3. sköta området i enlighet med skötselplanen.

C. Ordningsföreskrifter för allmänheten enligt 7 kap 30 § miljöbalken.

Det är inte tillåtet att:

1. skada eller föra bort döda eller levande träd, kvistar eller andra växtdelar annat än bär och matsvamp;
2. samla, gräva fram eller plocka växter, mossor, lavar, vedsvampar eller insekter;
3. störa djurlivet t ex genom att klättra i boträd eller medvetet uppehålla sig nära rovfågelbo, lya eller gryt;
4. tillvarata eller på annat sätt skada torraka eller vindfälle;
5. tälta annat än på av naturvårdsförvaltaren anvisade platser, uppföra vindskydd eller ställa upp husvagn;
6. göra upp eld annat än på av naturvårdsförvaltaren anvisade platser;
7. framföra fordon; annat än på befintlig väg;
8. rida annat än på befintlig väg;
9. medföra ej kopplad hund;
10. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller göra inskrift.

Beslut 2002-07-09
Rättelse enligt 26 §
förvaltningslagen.

D. Fastställelse av skötselplan och beslut om förvaltare av naturreservatet enligt 3 och 21 §§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m m.

Naturvårdsförvaltare är Borås kommun (på Håcksnäs 3:1) och Västkoststiftelsen (på Torpa 3:1). Förvaltningen skall ske i nära samverkan med berörda markägare och Länsstyrelsen. Samordning bör ske mellan förvaltarna.

Naturreservatet utmärkes genom förvaltarens försorg enligt anvisningar av Naturvårdsverket.

Naturvårdsförvaltningen bedrivs enligt skötselplan som fastställts av Länsstyrelsen (bilaga 3). Skötselplanens övergripande målsättningar och riktlinjer gäller utan begränsning i tiden. En utvärdering och vid behov revidering av skötselplanen bör ske senast efter 10 år.

Uppgifter om naturreservatet

Namn: Torpanäsets naturreservat
Kommun: Tranemo
Areal: 156 ha
Registernummer: 15-99-039
Markägare: Torpa 3:1
Pehr Zethelius, Torpa Gård, 514 52 Länghem
Håcksnäs 3:1
Borås kommun, 501 80 Borås
Naturvårdsförvaltare: Borås kommun (Håcksnäs 3:1) och
Västkoststiftelsen (Torpa 3:1)

Allmän beskrivning av naturreservatet

Natur- och kulturhistoriska värden

Torpa - Hofsnäsområdet är välkänt för sin skyddsvärda fauna och flora. Inom området finns många rödlistade lavar, svampar och vedinsekter, främst sådana som är knutna till de äldre ekarna. Här finns också en rik markflora och vissa lundväxter har ett äldre fridlysningsbeslut inom fastigheterna Håcksnäs 3:1 och Torpa 3:1.

Inom respektive i anslutning till området ligger herrgården Hofsnäs och Torpa. Torpa stenhus är en av landets få bevarade medeltida slotts-anläggningar. Hofsnäs ligger på ett näs omgivet av sjöarna Torpasjön och Yttre Åsunden. Större delen av näset domineras av gammal ekskog. Åkerstycken ligger strödda mellan ekdungar och lövträdsridåer. Ekskogen är hedartad, ibland betad och ibland nästan parkliknande genom att buskskiktet hålls borta genom röjning. Skogen är uppblandad med björk, gran, hassel och flera slag av ädla lövträd. En del granplanteringar finns på Torpanäsets mitt.

Den yttre delen av Torpanäset bildas av isälvsmaterial, tillhörigt den s k Ulricehamnsåsen. Här är floran rikare än kring Hofsnäs och lundartade partier dominerade av lind och ek uppträder.

Friluftsliv

Gården Hofsnäs ägs av Borås kommun och används för det rörliga friluftslivet. Gångvägar, tältplatser och rastplatser har anlagts och mangårdsbyggnaden utnyttjas bl a till servering.

Planeringsbakgrund

Området vid Torpa och Hofsnäs var ett av ca 90 objekt som 1975 utpekades som lämpligt för säkerställandeåtgärder i dåvarande Älvsborgs läns naturvårdsplan. Områdets naturvärden finns belagda i olika inventeringar.

Riksintressen

Reservatet ligger inom riksintresseområde för både naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård.

Kommunal översiktsplan

I översiktsplanen för Tranemo kommun redovisas att området Torpa-Yttre Åsunden är värdefullt ur natur-, kultur- och friluftssynpunkt samt att dess värden bör bevaras/utvecklas.

Internationell betydelse

Området ingår i det s k Läderbaggeprojektet som är delfinansierat av EU:s fond, Life-natur. Läderbaggen (*Osmoderma eremita*) är en prioritetsart enligt EU:s s k habitatdirektiv. Vidare ingår området i Natura 2000-nätverket av skyddade områden.

Befintliga områdesskydd

Delar av området omfattas av strandskyddsbestämmelser och en liten udde på Torpanäset är avsatt som fågelskyddsområde. Ett antal kärlväxter omfattas av ett äldre fridlysningsbeslut inom fastigheterna.

Behov och motiv för skydd

Lövskogarna och i synnerhet ädellövskog har en särställning i bevarandet av den biologiska mångfalden och mer än hälften av de rödlistade arterna söder om den biologiska norrlandsgränsen har sina livsmiljöer här.

Naturreservatet Torpanäset har en mängd biologiska värden i form av gamla grova träd, lång kontinuitet som bestånd och är mångformigt med avseende på såväl naturtyper som strukturer och element i form stränder, kärr och brynmiljöer. Området är vidare värdefullt med anledning av förekomsten av sällsynta och känsliga arter och värdet förstärks av andra närliggande lövbestånd vilka tillsammans ger förutsättningar för en utveckling av naturvärdena. Inom området finns förutsättningar för att utveckla starkare populationer av den hotade läderbaggen och andra skalbaggsarter genom att skapa ljusöppna områden kring grova träd, främst ek, och att sörja för att nya jätteträd utvecklas.

Lövskogarna på Torpanäset är en naturtyp av hög prioritet i områdesbevarandet i länet eftersom dessa har relativ storlek, höga biologiska värdekriterier, är representativ för länet samt belägen i en lövskogstrakt utmed Åsunden.

Syftet med naturreservatsförordnande är att skydda ett område av stort naturvetenskapligt värde med förekomst av den hotade läderbaggen och andra sällsynta arter som för sin existens är beroende av gamla ihåliga ekar och ädellövskog med inslag av gamla grova träd, torrakor och lågor. För läderbaggens överlevnad är det av vikt att bevara de få kvarvarande hålträden samt tillse att antalet ekar ökar i alla åldersgrupper för att sörja för att nya hålträd utvecklas. Vidare är det viktigt att hejda igenväxning och att restaurera ängs- och hagmarker för att skapa solöppna områden för värmekrävande arter.

Eftersom området ingår som ett Natura-2000 objekt har Sverige som medlemsland åtagit sig att bevarandemål och bevarandeåtgärder beslutas med syfte att upprätthålla gynnsam bevarandestatus. Torpa/Hofsnäs utgör ett av de bäst lämpade områdena med förekomst av läderbagge.

De samlade kulturlandskapsvärdena i kombination med de naturgeografiska förhållandena och den historiska kontexten i området ("Gårdarna kring sjön", borgarna etc) innebär att Hofsnäs bör betraktas som en av länets i särklass mest värdefulla kulturmiljöer.

Området har vidare stort värde för det rörliga friluftslivet. På Torpanäset finns goda möjligheter till rekreation.

Länsstyrelsen anser att reservatsbildning är den mest lämpliga bevarandeåtgärden som ger förutsättningar för att långsiktigt skydda och sköta området. Härvid garanteras markägaren en ersättning som motsvarar det intrång som föreskrifterna medför och att statliga medel kan användas för vård och restaurering. Beslutet är förenligt med hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap miljöbalken samt kommunens översiktsplan. Föreskrifterna är anpassade till reservatets syften och värden samt har avvägs mot enskilda och allmänna intressen enligt 7 kap 25 § miljöbalken.

Ärendets beredning

Området är sedan hösten 1996 godkänt som ett Natura 2000-område. I samband med Life-Läderbaggsprojektet påbörjades diskussionerna kring skötsel och långsiktigt skydd för området. Länsstyrelsen lät genomföra en översiktlig naturinventering och en kulturhistorisk utredning under 1999.

Med förslaget till skötselplan som grund har delar av området restaurerats tillsammans med markägarna med bidrag från EU:s Life-fond (Läderbaggsprojektet) under 2000 och 2001.

Markägarna förelades 20 december 2001 enligt 24 § om områdesskydd enligt miljöbalken att inkomma med synpunkter på förslag till beslut och skötselplan för naturreservatet. De förelades samtidigt att inkomma med anspråk på eventuell ersättning enligt 31 kap 12 § miljöbalken.

Förslaget skickades 9 april 2002 på remiss till bl a Naturvårdsverket, Tranemo kommun, Skogsvårdsstyrelsen och Regionmuseet.

Övriga sakägare förelades 23 april 2002 enligt 24 § om områdesskydd enligt miljöbalken att inkomma med synpunkter på förslag till beslut och skötselplan för naturreservatet.

Sammanställning över inkomna yttranden finns i bilaga 7.

Synpunkter som framkommit har till stor del kunnat arbetas in i förslaget till beslut och skötselplan. Då markägaren till Torpa 3:1 motsätter sig reservatsbildning på området väster om Torpasundet, men generellt är positiv till

syftet med att bevara och skapa livsmiljöer för de växt- och djurarter som finns i området har diskussion förts om reservatets avgränsning. Reservatet omfattar nu endast Torpanäset. För området väster om Torpasundet har ett avtal upprättats mellan markägaren och Länsstyrelsen. Om förändringar uppstår i framtiden som leder till att syftet med skyddet inte kan tillgodoses genom avtalet har Länsstyrelsen för avsikt att fatta ett beslut om naturreservat för att uppnå ett långsiktigt bevarande av arter och livsmiljöer.

Värdering av intrånget på fastigheterna har utförts. Förhandlingar pågår med markägarna.

Upplysning

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen med stöd av 7 kap 7 § miljöbalken medge undantag från meddelade föreskrifter. Finns det synnerliga skäl får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva detta beslut.

Regeringen har med stöd av 7 kap 28 § miljöbalken förklarat reservatet som särskilt bevarandeområde enligt direktivet 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter. För att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i det särskilda bevarandeområdet krävs tillstånd, förutom om verksamheten eller åtgärden direkt hänger samman med eller nödvändig för skötseln och förvaltningen av det särskilda bevarandeområdet. Länsstyrelsen får lämna tillstånd endast om:

1. villkoren i 7 kap 28 b § miljöbalken är uppfyllda, eller
2. regeringen givit tillåtelse och villkoren i 7 kap 29 § miljöbalken är uppfyllda.

Ansvarsfördelning vid insektsangrepp eller liknande

Det ansvar som markägaren har enligt 29 § skogsvårdslagen för stormskadade och vindfällda träd kommer efter reservatsbildningen att vara statens ansvar.

Detta beslut kan överklagas hos regeringen (se bilaga 6).

I detta ärende har länsöverdirektör Göran Bengtsson beslutat och naturvårdshandläggare Jeanette Samuelsson varit föredragande. I handläggningen har även naturvårdsdirektör Sven Swedberg deltagit samt företrädare för kulturmiljöenheten, Bo Åkerström, plan- och bostadsenheten, Elin Johansson och rättsenheten Lars Klevenstam.

Göran Bengtsson

Jeanette Samuelsson